

PENNEKRASSEN.

I. (TWEEDE SERIE.)

Loten uit Hamburg.

Gelukkig behoefde 'k niet vroeg van huis van morgen. Net snapte 'k nog de morgenpost, al kwam 'k op 't nippertje aan 't station. Juist nog vroeg genoeg om de snel van Hamburg naar Rotterdam te halen; alleen stoppen in 't Haagje; 't gaat immers nooit vlug genoeg.

Met z'n vijven in 'n coupé van tien, 't gaat wel, als men achteruit rijdt bij een open raam en de sigaren der mede-passagiers degelijk zijn. Aan de laatste heb 'k niet veel. Over me zit een grijs deukhoedje, waarnaast me het puisterig gezicht aanstaart van een jongmensch, dat eigenlijk geen jongmensch meer is, maar er zoo wil uitzien: lichtgrijs costuum met kanariegele schoenen. Bij het binnenkomen groette hij mij niet, zei voorts geen stom woord, tot hij merkte, dat het fixeeren mij hinderde en hij verklaring er van gaf door de vraag of ik misschien een broer van Tolstoi was. Tableau! De handelsreiziger over hem, met een smalgerand wit strooien hoedje in den nek, leest de „Stoompost” en maakt dan een praatje met een collega, die een dubbele plaats vraagt voor tash en doozen. Buurman links rookt een pijpje en zwijgt, idem de heer nevens hem, die „de Telegraaf” leest. Ik heb ook geen zin veel te zeggen; 'k kijk het raampje uit, en ga wat filosoferen over het „baas boven baas,” nu onze trein „de eerste electriche” voorbijsnort.

Maar 't is waar ook, 'k heb de post bij me. Ze wordt opgedolven uit den notariszak, en, klets, daar ligt ze op de bank naast me . . . buurman schikt wat op.

Bovenop een pakje drukproeven: misschien straks corrigeren, eerst verder zien. Briefkaart van mijn „old friend”, ons aller vriend, lezers van „Timotheüs”, de technicus-sterrenkundige, de novellist-causeur, de A. L. (al), die alles weet en over alles schrijft, en door allen gelezen wordt. Werp een onderwerp boven in de gleuf, doe dan het deurtje rechts open, en het artikel glijdt u in de hand! Nu krijg ik van hem een heusche vermaning over het niet aan-komen bij een bezoek aan Den Haag, en 'n opwekking m'n leven te beteren; en ik glimlach even: wacht vriend, vandaag nog zal 'k je antwoorden.

Maandblad van de interessante Schleswig-Holsteinsche zending. Kan wachten.

„The Prayer bell,” orgaan van Pandita Ramabai uit Poona, Britsch-Indië. Idem.

Hé, een brief uit Hamburg. Van wie mag die zijn? 'k Herinner mij niet in de oude Hansestad vrienden te hebben. Ja, 't adres is toch duidelijk, tot de accent-aigu op de é! Opengescheurd . . . Teleurgesteld. De inhoud lijkt op vroeger onder kruisband ontvangen drukwerk, dat onmiddellijk na ontvangst werd doorgescheurd en in de prullemand gedeponereerd. Hier heb 'k den tijd om al het moois eens goed door te lezen, en daarna mijn indrukken, kon het zijn tot „waarschouwinge ende leeringe,” neer te krassen. Gelukkig maar voor den vriendelijken schrijver, dat hij den naam zijner firma niet op de enveloppe heeft laten drukken. Anders was het ding waarschijnlijk direkt uit het portier geworpen, en was dit „krasje,” zij het niet al te onwelkom, nimmer geschreven geworden.

Ja, een vriendelijk man, die Herr Ernst Harmsen aus Hamburg. Hij wil mij blijkbaar gelukkig maken. Hoe is 't mogelijk toch; en wat weet men toch maar weinig. Daar heel in Hamburg in de „So-und-so-strasse” woont een voorname bankier, die mij zoo gaarne schatrijk zou zien! Hij zond mij een inschrijvingsbiljet voor de Hamburger stadsloterij. Vroeger ontving ik zoo iets ook wel, maar als drukwerk; nu onder gesloten couvert. Postzegels geeft hij in mijn belang ook al uit! Of zou 't vak zóó voordeelig gaan, dat 't er af kan?

En welke hartelijke raadgevingen! Waarom zou 'k niet eens een kansje wagen! De zaak is toch zoo erg solide.

Zie, daar staat het, de Staat garandeert. Zwandel is er dus heusch niet in 't spel. „Hamburg” zal mij toch niet bedriegen! En welke prachtige kansen. Op 100.000 loten komen 48.405 prijzen; prachtig! Twee tegen een, dat ik win . . . of zouden er misschien haakjes en oogjes zijn? Men zegt van wel, maar daarover lees ik natuurlijk niets in het prospectus. Met spek vangt men muizen. Ik duizel van de groote getallen, als 'k de biljetten nog eens inzie. Dadelijk wordt een extrapremie van 300.000 mark, uit te betalen aan den laatste hoofdprijswinner, toegezegd; een aardige fooi uit de hand van papa Staat, die zoo bezig is zijn naar geluk zoekende kinderen de schatten in den schoot te werpen. 't Is je toch wat! 750.000 francs kan men zoo in één slag machtig worden, natuurlijk alleen in het meest gelukkige geval, als alles meeloopt. En zou ik dat nu niet even goed als een ander kunnen treffen? Wat een geld! Dat zou me een leventje worden! Geen zorg meer voor de huishuur; op een villa wonen; of op reis naar Italië en het zonnige Zuiden; heerlijk eten en drinken plus het noodige dienstpersioneel; en natuurlijk ook veel weldoen aan anderen! Hart, mijn hart, wat wilt ge meer?

Waarom zou 'k het niet eens probeeren? Herr Harmsen heeft immers extra een origineel lot voor mij gereserveerd. Dat is toch wel belangeloos. Ik moet toch wel iemand van beteekenis zijn, dat een Hamburgsche kassier zich zóó voor mij interesseert. En het zou toch onbeleefd zijn, op zijn vriendelijkheid niet in te gaan. Mijnheer meldt mij, dat hij spoedig een 750.000 francs hoopt te kunnen uitkeeren. Deze winst komt wel eerst bij de laatste trekking in April en Mei, en mijn lot geldt voor de trekking van 17 Dec. en 13 en 14 Januari. En dan komen er op 5000 loten niet meer dan 50.000 francs; en de hoogste prijzen zijn dan 50.000 mark in het gelukkigste geval. Men moet dan wel weer bij betalen, wanneer men aan de volgende trekkingen wil deelnemen. Ja, er schijnen toch wel haakjes te zijn. Maar 't zou toch aardig zijn, zoo in eens die 750.000 francs te krijgen. En de heer Harmsen heeft de vaste hoop, dat ik de gelukkige zal zijn.

Ik beef er van, als 'k er aan denk, dat op zekeren dag de postbode kan komen met een kennisgeving tot het afhaken van een aangeteekenden brief, nu weer uit Hamburg, en met het stempel van dien uitnemenden Herr Ernst Harmsen aus Hamburg. En ik haal den brief, scheur dien open, en lees: „Geehrter Herr! Wir haben das Vergnügen Ihnen mitzutheilen, dass Sie das grosse Los gezogen haben . . . ;” en daar komt de wissel voor den dag: 750.000 francs. — Vrouw, vrouw, vlug, zie eens. Nu zijn we er uit, hoera! — En in m'n derde klastreintje begin ik te filosoferen over groote reizen, 1e klasse . . .

'k Geneer me voor m'n overbuurman, tuur het raam uit, en kom eindelijk weer tot bezinning. Wacht, de heer Harmsen schrijft uitdrukkelijk, dat ik haast moet maken. Anders verkoopt hij het voor mij gereserveerde biljet aan een ander. En wanneer dan daarop de eerste prijs viel, 'k zou m'n leven lang spijt hebben van mijn traagheid . . .

En nu, beste lezer, gij verstaat mijn ironie? En gij wilt de zaakjes eens nuchter met mij beschouwen? Niet waar, dan gevoelt ge het, dat die heeren in Hamburg toch zeker wel heel wat zullen winnen bij het plaatsen van loten, en dat de stad Hamburg de grootste winsten maakt, en dat de koopers der loten ten slotte de geschoren schapen zullen zijn. Al de prospectussen laten den lichten kant van de zaak zien. Men weet het, met stroop vangt men vliegen, en de domme menigte ziet niet in, dat de kans van verliezen veel grooter is dan die van winnen, en dat de spelers tenminste voor de helft geheel en al teleurgesteld worden. Enfin, dat ontdekt men aan 't end.

Maar, ik moet uitstappen en dus deze *pennekrassen in den trein* eindigen, hoezeer ik gaarne wilde doorschrijven over het verderfelijke van het spelen in de loterij; over het verkeerde beginsel vooral van het kansspel. Dit misschien als de vacantielijde is gekomen en er wellicht tijd is tot het schrijven van enkele *pennekrassen in ons pension*.

L. KUPÉRUS.

adel en de geestelijkheid. In 1846 kwam het zelfs tot een burgeroorlog. De republikeinsche partij verbond zich met de aanhangers van Dom Miguel, om de koningin ten val te brengen. Een voorloopig bewind werd gevestigd in Oporto, en het gelukte koningin Maria niet, deze stad te bedwingen. Toen zijn Engeland, Frankrijk en Spanje tusschenbeide gekomen. Koningin Maria beloofde vergiffenis aan de oproermakers, en zeide een nieuw ministerie en herziening der grondwet toe, doch de oproerlingen wilden van geen toegeven weten. Thans zond Engeland een vloot en Spanje een leger, en aan deze vereenigde macht gelukte het Oporto te bedwingen, in Juni 1847. De toestand verbeterde echter niet veel, daar de koningin geen haast maakte, om haar beloften te vervullen. Haar ministers zochten slechts eigen belangen, het volk was door de voortdurende woelingen totaal uitgeput, de schuldenlast van den staat was zoo hoog gestegen, dat een bankroet dreigde. Dat alles deed in 1851 een militairen opstand ontstaan onder maarschalk Saldanha, die een tijdlang de regeering feitelijk in handen had. Nieuwe verkiezingen hadden plaats, en ministerie na ministerie werd ontbonden, tot koningin Maria in 1853 stierf en opgevolgd werd door haar minderjarigen zoon Pedro V. Onder het bestuur van dezen (tot 1861) en van zijn broeder Lodewijk I (tot 1889) bleef het rustiger, al hadden herhaaldelijk wisselingen van ministeries plaats.

In 1889 beklom koning Carlos I den troon, gehuwd met koningin Amelia uit het Fransche huis van Bourbon. De nieuwe koning geraakte aanstonds in moeilijkheid met Engeland over de bezittingen in Z.-Afrika, en het liep zóó erg, dat Engeland met een oorlog dreigde. Portugal moest in alles toegeven, en was door de krijgstoerusting al weer verarmd, wat versterking der republikeinsche partij tengevolge had. Daardoor was koning Carlos van het begin aan niet bemind, en hij maakte het niet beter door zijn groote verkwistingen, waarbij zijn ministers hem geld leenden uit de schatkist, tot hij een schuld aan het land had van meer dan 1½ miljoen gulden. Het ligt nog versch in het geheugen, hoe hij tenslotte met zijn oudsten zoon den 1^{en} Februari 1908 werd doodgeschoten. Toen volgde zijn achttienjarige zoon Manuel hem op, en de geschiedenis van den dag vermeldt van de revolutie, die thans uitgebroken is, en Manuel tot den laatste der Braganza's dreigt te maken.

Want ook in Brazilië regeert het huis niet meer. De straks genoemde Pedro I, de eerste keizer, deed in 1831 afstand ten behoeve van zijn minderjarigen zoon, en deze, keizer Pedro II, die sedert 1841 zelfstandig regeerde, had evenals de Portugeesche vorsten, met voortdurende moeilijkheden te kampen, bijna een halve eeuw lang, tot hij in 1889 op 67-jarigen leeftijd onttroond werd, en in Brazilië de republiek werd uitgeroepen. Pedro vluchtte naar Weenen en is daar sedert overleden, alleen een dochter nalatende.

Dit is in 't kort de geschiedenis van een ongelukkig land en een ongelukkig vorstenhuis.

A. L.

V A R I A.

Vuur en ijs.

De haan in Mohameds paradijs
Is vuur ter helft, en verder ijs;
Maar het ijs bluscht toch den vuurgloed nooit,
Zoomin als het vuur ooit het ijs ontdooit.

Hoe menig hart gaat het eenderwijs:
Het vlamt voor de wereld, voor God is 't ijs.

A. J. H.

PENNEKRASSEN.

II. (TWEDE SERIE.)

Fortuna en Hazardus.

Hu niet in den trein, maar in den tuin; — heel wat rustiger dan tusschen de wielen! 't Geen dit voor heeft, dat 't anders voor den zetter onleesbare gekrabbel nu niet behoef te worden overgeschreven; en ik dus voor dubbel werk word gespaard. In den sierlijken pensioinstuin, dus tusschen heerlijke heestergroepen en bloembedden, schrijven over . . . loterij. 't Schreeuwt eigenlijk; maar 'k heb het beloofd; en dus, in vrede, maar dadelijk ter zake.

We hadden het over Hamburg, een vrije stad, een staatje op zichzelf. De stadsloterij, waarover we schreven in verband met den vriendelijken brief van Herr Harmsen, is dus tegelijk staatsloterij. Geen nieuws, deze laatste: een bron van inkomsten voor den Staat, een verkapte belastingheffing voor een deel van de onderdanen, en wel dat deel, dat 't minst betalen kan. Verschillende landen doen er aan mee. Helaas ook ons vaderland. En de regeeringsmannen, die wel beter weten, ruimen het ding ook nog maar niet op. Mocht men maar het goede voorbeeld volgen van Zwitserland, waar alle geldloterijen verboden zijn.

„Maar,” — zegt iemand — „toch eigenlijk wel een vernuftig middel om aan geld voor de schatkist te komen. En, wat de deelneming betreft, niemand is immers gedwongen in de loterij te spelen. Wil iemand op deze wijze den Staat steunen, hij kan het doen. Maar niemand is gedwongen.”

Deze redeneering gaat echter fout. Het doel heiligt de middelen niet. Door de gelegenheid tot het spel aan te bieden, brengt de Staat zijn onderdanen in de verzoeking er aan mede te doen, en hecht zijn sanctie aan de meening, dat de zaak tamelijk onschuldig is. En inmiddels wordt de hartstocht der spelers aangewakkerd, en worden o zooveel door schade en schande wijs.

Reeds de stoffelijke schade is voor velen groot genoeg. Wie zijn het, die in de loterij spelen? Die het wil weten, kome op sommige dagen in de hoofdstad maar eens een kijkje nemen voor de huizen der collecteurs. Op den Dam en in de Warmoesstraat, om slechts deze twee plaatsen te noemen, vindt men dan een langen stroom van spelers, die de passage zouden belemmeren, en onderling zouden vechten om het eerst te worden binnengelaten, wanneer niet de politie aanwezig ware. Moge zich onder hen hier en daar al een kruier bevinden, die komt uit naam van zijn patroon, de groote massa bestaat uit menschen van den kleinen burgerstand: handwerkslieden en dergelijke; zelfs vindt ge er onder met havelooze kleding. En dan mannen en vrouwen, moeders met kinderen, jongelui ook al. Zij allen hebben een kansje gewaagd, wie weet hoevelen al voor den zooveelsten keer! Het geld, dat voor het huisgezin noodig was, is op de kaart gezet; en nu worden bevende de lijsten geraadpleegd en nadere informaties ingewonnen. Er zijn er, die voor 't eerst een poging wagen, menschen, die met handenarbeid hun brood moeten verdienen. *Als* zij eens trokken! 't Ware toch zoo gemakkelijk verdiend. (?) Eenmaal is geenmaal. Dat zal niet hinderen.

Gelukkig maar als ze dadelijk verliezen; dan is er nog kans, dat de oogen opengaan voor het kwaad. O, hoevelen bleken reddeloos verloren, nu ze begonnen met winnen. Dan laaide de hartstocht steeds hooger op, en het was onmogelijk zich te ontworstelen aan de armen van het monster, dat men „spel” noemt. En zoo zijn geheele families tot armoede vervallen, ja tot den bedelstaf gebracht.

En toch is de materiële schade niet de ergste. Het Evangelie spreekt van een „schade lijden aan zijne ziel,” en het verbindt daaraan de idee van het winnen zelfs der

geheele wereld. De speler haakt naar geld en goed en brengt inderdaad zijn ziel in groot gevaar.

Zeker, ieder mensch mag trachten vooruit te komen in de wereld. De vrucht van zijn arbeid moet hem dan aansporen tot nieuwen ijver. Zelfs tegenspoeden mogen hem niet ontmoedigen, omdat hij weet, dat de hand des vlijtigen zal gezegend worden; en daarbij staalt het plichtsbewustzijn zijn krachten. Eerlijke, trouwe arbeid, bidende verricht, geeft ook een innerlijken zegen. Onder de tucht van den plicht leeren we zelfverloochening, geduld en volharding, en is er geen tijd voor het bouwen van luchtkasteelen. En wanneer wij door arbeid en spaarzaamheid, onder Gods zegen, vooruit komen, dan is de blijdschap hierover te grooter, omdat er veel moeite en misschien harde arbeid aan is voorafgegaan. En wanneer de Christen het ontvangene als leengoed beschouwt, dan kan hij er ook van mededeelen aan anderen, en zijn steenen helpen aandragen tot opbouw van het Koninkrijk Gods, ja, dan zal hij allereerst afzonderen hetgeen voor God is.

Maar zie nu den speler. Hij hoopt op een winst, welke hem nimmer in den schoot zal vallen als de vrucht van eerlijken arbeid, wel van het zoogenaamde blinde noodlot. Wie in de loterij speelt, werpt zich in de armen van booze machten. Fortuna wordt zijn godin, Hazardus zijn god, en van hun luimen wordt hij een speelbal. Deze mensch staat niet op den bodem van de zedelijke Goddelijke wereldorde, maar op dien van den gevaarlijken hartstocht. Daarom worden geluk en ongeluk hem tot een vloek. Hij ontvangt de winst niet als een welverdiend loon op trouwen arbeid, maar als een geschenk van het toeval. En het verlies is hem niet tot een heilzame tucht en oefening van geduld en geloof. Hij staat buiten de ordeningen Gods.

Zou iemand ooit hebben kunnen bidden voor loterijpraktijken? Men gevoelt: wie moedwillig tegen Gods wil en wet ingaat, durft niet op Zijn hulp rekenen. En zoo gaat het van Hem af. Hoe zou dan een Christen in de loterij kunnen spelen!

De speler loopt groot gevaar zijn karakter in te boeten, zijn gedachten te verdonkeren, zijn idealen te verliezen. En het geloof in Gods voorzienig bestuur maakt plaats voor allerlei bijgeloof. Men moet god Toeval bevriend zien te houden, en komt daarom tot allerlei tooverkunsten, waarzeggerij, enz. Zoo moeten bijv. sommige cijfers en getallen bestudeerd in verband met dagen en uren en allerlei levensomstandigheden, welke in onderling geheim verband met elkaar en met den uitslag schijnen te staan. De domste kunststukjes worden toegepast, en aan de onzinnigste vermoedens wordt geloof gehecht. En dat zelfs in zoogenaamde beschaafde kringen. En zoo wordt het zelfstandig denken ondermijnd en de geest verstompt.

Men denke verder aan de onnatuurlijke spanning, welke op het zieleleven en op de zenuwen verwoestend inwerkt. De speler wacht in ledigheid en machteloosheid op het gelukkige toeval. Blijft dit uit, dan volgt een pijnlijke ontspanning, een akelige moeheid. Tot nieuwe opwindung het zenuwleven spant, — het geestelijke opium, waarvan men niet weer los kan komen. De passie wordt dan vaak een chronische ziekte, welke ongeschikt maakt tot den gezegenden, dagelijkschen arbeid. En in dat geval wordt aan den plicht de deur gewezen en komt onverschilligheid in zijn plaats. Allerlei genotmiddelen stormen mede binnen, sterke drank en zedeloosheid, en het huis wordt een ruïne. Een ziekelijke fantasie overspant, de wil verslapt, en alle zelfbeheersching is geweken.

Nu beschuldige mij niemand van overdrijving met de opmerking, dat het bovenstaande alleen toepasselijk is op de hartstochtelijke hazardspelers aan de roulette te Monaco. In beginsel is „het zetten op rood" en het spelen in de loterij, zeg ook staatsloterij, hetzelfde.

En daarom, waarde lezers, indien stoffelijke welvaart en gezondheid der ziel u lief zijn, speel niet in de loterij. Begin er niet mee. Ik herinner mij uit m'n jeugd eenmaal, tegen den uitdrukkelijken wil mijner moeder, op het kermisterrein een paar centen op een draaienden

dobbelsteen te hebben gezet. En nooit heb ik vergeten, hoe de gewonnen 22 cent mij in den zak hebben gebrand, toen 'k eindelijk met een gloeiend hoofd de vlucht nam, alsof de duivel me op de hielen zat. Geen gebedje voor het naarbedgaan, geen slaap in den nacht. In angst den volgenden dag voor ontdekking. Het geld, voor het jonge kind anders een schat, was een vloek, welke lang nog zijn sporen naliet, ook nadat de centen in den collectezak waren gegleden.

Hoe menigeen, die zich eenmaal op het hellend vlak der loterij waagde, is niet meer tot staan kunnen komen; en zoo ging het verder en verder den afgrond tegen....

Daar sta ik zelf verwonderd, dat 'k, tusschen de poëzie van groen en bloemen, zoolang over het akelige proza van het loterijspel heb kunnen schrijven.

Waar zoo'n brief van Herr Harmsen aus Hamburg al niet toe leiden kan!

L. KUPÉRUS.

VARIA.

'k Heb uit de loterij getrokken,
Wat zegt ge nu?
Dat gij den duivel moet bedanken;
Hij gaf het u.

Een nieuwe naam.

Nieuwe dingen moeten een nieuwen naam hebben, en de nieuwe dingen, die de negentiende en de twintigste eeuw ons gebracht hebben, hebben ook nieuwe namen gekregen. Soms maakte men nieuwe namen van oude, zooals bij stoomboot en spoortrein; soms vormde de geleerde wereld nieuwe namen, gewoonlijk uit Griekse grondwoorden, zooals locomotief, telegraaf, telefoon, fotografie, motor, automobiel, en al deze vreemde woorden hebben burgerrecht gekregen, zoodat men bij de meeste niet meer naar nieuwe zoekt. Een enkele maal ontstaat eensklaps een nieuw woord. Dat is gebeurd met het woord fiets. De geleerde wereld noemde bij het ontstaan het ding *velocipède* (snelvoet) en een tijdlang hebben we dat woord gebruikt. Toen vond men *wieler* uit, dat er niet in wou, dan alleen in *wielerbaan*, en *rijwiel*, dat het algemeene woord werd, totdat iemand ergens, — niemand weet wie of waar — zijn karretje *fiets* noemde, met een naam, die nergens van afgeleid is, en die toch onmiddellijk inburgerde. Dat is alleen in onze taal gebeurd. De Fransman spreekt gewoon van zijn bicycle, (tweewiel,) de Duitscher van zijn Fahrrad. (rijwiel.)

En omdat we nu dat mooie woord fiets hebben ontdekt, gaan we zoeken naar meer zulke woorden. We willen een Nederlandschen naam hebben voor den man, die met een motormachine in de lucht vliegt. *Aviateur* is de geleerde naam, afgeleid van *avis*. (vogel.) Ook heet hij *aeronaut*, letterlijk *luchtvaarder*. Menschen, die niet wachten kunnen, tot het nieuwe woord geboren wordt — wat tien tegen een nooit gebeuren zal, evenmin als bij zooveel andere zaken — zulke menschen maken woorden, en spreken van *vliegenier*, welk woord natuurlijk niet deugt. Van 't werkwoord *vliegen* kan alleen het woord *vlieger* worden gevormd, doch dat heeft reeds een andere betekenis. Men zou het woord *aviateur* door *vogelaar* kunnen vertalen, doch daarmee wordt ook reeds iemand anders aangeduid. Het beste zal zeker zijn, te doen wat we met de fiets gedaan hebben: vroerloopig het geleerde woord gebruiken; als het zoover komt, dat ieder van ons een vliegtuig heeft, vinden we misschien nog wel een Nederlandschen naam uit.